

EL CENTRALISME ORGÀNIC: QÜESTIÓ VITAL (I)

La qüestió vital del centralisme orgànic és una qüestió sempre difícil per als qui s'acosten al Partit per la senzilla raó que xoca frontalment amb l'ambient espontani de la societat burgesa i amb els nefastos ambients suposadament alternatius, on es cultiven - empitjorades - totes les pestes de l'ambient democràtic burgès.

Per tal d'enfocar bé la qüestió haurem de partir del desenvolupament dels plantejaments del centralisme orgànic per part de l'Esquerra Comunista en el context de la lluita a l'interior de la III Internacional contra la seva degeneració.

El principi democràtic (1922)

Començarem la nostra exposició amb algunes cites d'un text de Partit titulat "**El principi democràtic**", publicat el 1922 (les negretes de les cites són nostres).

*"Més tard direm alguna cosa per demostrar que **ni tan sols al partit atribuïm aquestes facultats com a simple resultat del seu criteri especial de constitució: el partit pot o no, ser apte per complir la tasca de propulsor de l'obra revolucionària d'una classe. No al partit polític en general, sinó a un partit, el comunista, pot correspondre tal funció; i el propi partit comunista no està preventivament immunitzat contra els cent perills de la degeneració i de la dissolució. Els caràcters positius que posen al partit a l'altura de la seva tasca no es troben doncs en el seu mecanisme estatutari i en les simples mesures d'organització interna, sinó que s'afirmen a través del propi procés del desenvolupament del partit i de la seva participació en les lluites i en l'acció, com a formació d'una direcció comuna al voltant d'una concepció del procés històric, d'un programa fonamental -que es precisa com una consciència col·lectiva-, i, al mateix temps, al voltant d'una ferma disciplina organitzativa.**"* (El principi democràtic, 1922).

És a dir, no considerem que el Partit pugui complir la seva funció en virtut d'un mecanisme estatutari o per la constitució de la seva organització interna. El que veritablement determina que el Partit estigui a l'altura de la funció històrica és el seu propi procés de desenvolupament en la participació en les lluites i en l'acció (entengui's en el seu sentit històric de les grans lluites des de la constitució del Partit el 1848 amb el Manifest del Partit Comunista i no en l'immediat o vulgar "aquí i ara"), que cristal·litza en una direcció comuna. Aquesta direcció comuna es realitza entorn d'una mateixa concepció del procés històric, d'un mateix programa i d'una ferma disciplina organitzativa. I quines són les "garanties" d'un correcte desenllaç d'aquest procés? El mateix text ha aclarit que no existeixen garanties absolutes que "immunitzin" al Partit. Tornarem més endavant sobre aquesta qüestió, però ens interessa primer descartar un error recurrent: la pretensió equivocada que aquest resultat pugui aconseguir-se a través del mecanisme democràtic.

*"Però, tal com hem subratllat amb insistència, **no hi ha cap raó per fer un principi d'aquest ús del mecanisme democràtic.** Al costat d'una tasca de consulta, anàloga a la legislativa dels aparells d'Estat, el partit té una tasca executiva, que en els moments supremes de la lluita correspon senzillament a la d'un exèrcit, i que exigiria el màxim de disciplina jeràrquica. **De fet, en el complex procés que ens ha portat a la constitució de partits comunistes, la formació de la***

***jerarquia dels mateixos és un fet real i dialèctic que té llunyans orígens, i que correspon a tot el passat d'experiència i d'exercitació del mecanisme del partit. No podem admetre que una designació de la majoria del partit sigui a priori tan feliç en les seves decisions com la d'aquest jutge sobrenatural i infal·lible que, segons la creença d'aquells per als qui la participació de l'Esperit Sant en els conclaus és un fet cert, designa els caps de les col·lectivitats humanes. Fins i tot en una organització en la qual, com en el partit, la composició de la massa és el resultat d'una selecció, a través de l'espontània adhesió voluntària, i d'un control del reclutament, la decisió de la majoria no és de per si mateixa la millor; si pot contribuir a un millor rendiment de la jerarquia operant, executiva, del partit, és només com a resultat de la convergència en el treball concorde i ben encaminat.**"* (El principi democràtic, 1922).

El text posa en relleu un fet històric real i és que els complexos processos que han portat a la constitució de partits comunistes, així com a la conformació de les seves estructures internes, no han estat el resultat de consultes democràtiques sinó de processos reals i dialèctics que han comportat una selecció (a través de l'adhesió voluntària i d'un control del reclutament), una acumulació d'experiència i d'exercitació del mecanisme del partit. Ni tan sols en un Partit així, el mecanisme de la majoria porta necessàriament a la solució correcta i, si ho fa, no és com a decisió majoritària sinó perquè és el resultat de la convergència en el treball concorde i ben encaminat.

És sabut, per exemple, que, encara que els "bolxevics" tenen aquest nom per haver estat momentàniament en majoria en el Congrés de Londres, es van quedar ràpidament en minoria i van perdre el control de la publicació de l'Iskra tot seguit. Les Tesis d'Abril de Lenin el 1917 són un altre exemple clar de la futilitat de l'opinió majoritària. D'altra banda, així s'expressava Marx en una carta a Engels, el 1859: *"Els vaig dir clarament que no devíem la nostra posició de representants del partit proletari a ningú més que a nosaltres mateixos; tanmateix, això és recolzat per l'odi exclusiu i universal que ens van atorgar totes les faccions i partits del vell món. Pots imaginar com de desconcertats estaven els idiotes."* (Carta de Marx a Engels, 18 de maig de 1859, Marx and Engels Collected Works Vol. 40, p.440). Lenin s'expressa en aquests durs termes en el *Què fer?* (1902) en relació amb el "joc de la democràcia": *"Inútil perquè, en la pràctica, mai ha pogut cap organització revolucionària aplicar una àmplia democràcia, ni pot aplicar-la, per molt que ho desitgi. Perjudicial perquè els intents d'aplicar a la pràctica un "ampli principi democràtic" només faciliten a la policia les grans batudes i perpetuen els mètodes primitius de treball dominants, desviant el pensament dels militants dedicats a la labor pràctica de la seriosa i imperiosa tasca de forjar-se com a revolucionaris professionals cap a la redacció de prolixos reglaments "burocràtics" sobre sistemes de votació. Només a l'estranger, on no poques vegades s'ajunten gents que no poden trobar una labor veritable i real, ha pogut desenvolupar-se en algun lloc, sobretot en diversos grups petits, aquest "joc a la democràcia". (...) L'únic principi d'organització seriós al que han d'atenir-se els dirigents del nostre moviment ha de ser el següent: la més severa discreció conspirativa, la més rigorosa selecció dels afiliats i la preparació de revolucionaris professionals*

¹. *Si es compta amb aquestes qualitats, està assegurada una cosa molt més important que l' "ambient democràtic", a saber: la plena confiança mútua, pròpia de camarades, entre els revolucionaris.* Van ser necessàries les nefastes experiències posteriors de la degeneració de la II Internacional primer i després de la III Internacional perquè l'Esquerra pogués treure definitivament en la seva completa profunditat les lliçons de la necessitat de l'enterrament definitiu del mecanisme democràtic i la superació del mateix a través del centralisme orgànic; però certament les cites anteriors demostren que el menyspreu de qualsevol valor intrínsec o de principi en relació amb el mecanisme democràtic està en l'ADN del marxisme i que la conformació de l'òrgan Partit s'ha vist sempre pels marxistes com el desenvolupament dialèctic i material d'un procés de selecció. Tornarem més endavant a un fet crucial i és que tant la Primera, la Segona i fins i tot la Tercera Internacional van ser organitzacions políticament heterogènies que incloïen en el seu si fins i tot corrents declaradament no marxistes.

Tornant a **"El principi democràtic"** (1922), el text planteja que el mecanisme democràtic és un mer "accident material" i de cap manera una "plataforma indispensable", planteja que és possible desfer-nos dels convencionalismes democràtics si tenim altres elements de decisió i de resolució dels problemes que responguin veritablement a les exigències del desenvolupament del partit i de la seva activitat:

"Però és segur que és admissible una organització que s'alliberi cada vegada més dels convencionalismes del principi de la democràcia; i no ha de ser rebutjada amb fòbies injustificades, quan es pogués demostrar que altres elements de decisió, d'elecció i de resolució dels problemes, es presenten més conformes a les exigències reals del desenvolupament del partit i de la seva activitat, en el marc de l'esdevenir històric. (...) Als nostres ulls, el criteri democràtic és fins al present un accident material per a la construcció de la nostra organització interna i per a la formulació dels estatuts del partit: no és la plataforma indispensable. Heus aquí per què nosaltres no erigirem en principi la coneguda fórmula del «centralisme democràtic». La democràcia no pot ser per nosaltres un principi, mentre que, indubtablement, el centralisme ho és, perquè les característiques essencials de l'organització del partit han de ser la unitat d'estructura i de moviment. El terme centralisme és suficient per tal d'expressar la continuïtat de l'estructura del partit en l'espai; i per introduir el concepte essencial de la continuïtat en el temps, és a dir, en l'objectiu al qual es tendeix i en la direcció en la qual s'avança cap als successius obstacles que han de ser superats; és més, lligant aquests dos conceptes essencials d'unitat, nosaltres proposariem dir que el partit comunista fongui la seva organització sobre el «centralisme orgànic». Així, alhora que es guarda de l'accidental mecanisme democràtic aquest punt que podrà servir-nos, eliminarem l'ús del terme «democràcia», tan volgut pels pitjors demagogs i impregnat d'ironia per a tots els explotats, els oprimits i els enganyats; regalant-lo, com és aconsellable, per al seu ús exclusiu, als burgesos i als campions del liberalisme, fins i tot quan aquest porta la disfressa de qualsevol de les seves poses

extremistes." (El principi democràtic, 1922).

Organització i disciplina comunista (1924)

Aquest text enllaça amb l'anterior: *"En un dels números de la revista Rassegna Comunista es va publicar un article sobre el «principi democràtic», considerant l'aplicació ja sigui a l'Estat com a les organitzacions sindicals i polítiques, i desenvolupant la demostració que per nosaltres un principi com aquest no té cap subsistència, mentre pot parlar-se tan sols d'un mecanisme de democràcia numèrica i majoritària que pot ser convenient, per a donats organismes, en donades situacions històriques, introduir-lo o no introduir-lo.*

Està implícita en el pensament marxista la crítica a la pomposa il·lusió majoritària segons la qual, la via justa està sempre indicada per la confrontació entre les xifres d'una votació en la qual tot individu tingui el mateix pes i la mateixa influència. I aquesta crítica del criteri majoritari pot arribar a rebutjar-lo com a il·lusori no sols en el monumental engany de l'estat burgès parlamentari sinó també per al funcionament de l'estat revolucionari, i fins i tot en el si d'organismes econòmics proletaris i del nostre mateix partit, salvada sempre l'eventualitat d'haver-lo adoptat a la pràctica a falta d'una millor convenció organitzativa. Ningú més que nosaltres, marxistes, reconeix la importància de la funció de les minories organitzades i l'absoluta necessitat en les fases de la lluita revolucionària, que la classe i el partit que la condueix funcionin sota l'estricta direcció de les jerarquies de la pròpia organització i amb la més sòlida disciplina." (Organització i disciplina comunista, 1924).

Partint del concepte que el mecanisme numèric majoritari és un mer mecanisme i de cap manera un principi, es posen en relleu tres altres punts: reconeixement de la funció de la minoria organitzada (el propi Partit en relació amb el conjunt de la classe!), necessitat del centralisme i d'una sòlida disciplina.

El text recorda que no hi ha una disciplina bona per si mateixa i que: *"És per tant evident que el criteri de la disciplina és, en situacions donades, emprat pels contrarevolucionaris i serveix per a obstaculitzar el desenvolupament que condueix a la formació del veritable Partit revolucionari de classe.*

L'exemple més gloriós de com és necessari saber esbocinar la influència demagògica de tals sofismes ens és donat precisament per Lenin, qui va ser cent vegades atacat com a dissolvent, disgregador, violador dels deures del partit, però va prosseguir impertèrrit per la seva via, i es converteix amb perfecta lògica en el reivindicador dels sans criteris marxistes de centralització orgànica en l'Estat i en el Partit de la revolució. En canvi, l'exemple més desgraciat de l'aplicació formalista i burocràtica de la disciplina ens és donat pel vot que el mateix Karl Liebknecht es considerava obligat a donar el 4 d'agost de 1914 a favor dels crèdits de guerra." (Organització i disciplina comunista, 1924).

Karl Liebknecht va ser empresonat i assassinat per la socialdemocràcia alemanya per cridar al derrotisme revolucionari contra la pròpia burgesia, però, fins i tot així, per una formalista, burocràtica i... democràtica aplicació de la disciplina va votar a favor del pressupost perquè Alemanya entrés en guerra.

Així doncs, *"La guia que ens uneix al nostre objectiu*

¹ Només els oportunistes (diguin-se estalinistes, trotskistes, maoistes o com vulguin) han pogut pervertir aquesta exigència de Lenin d'una plena

entrega i dedicació militant a la causa revolucionària, convertint-la en un "vividor d'ofici" que viu de l'organització en lloc de viure per a la revolució.

revolucionari no pot mai per tant, estar proveïda de la condescendència formal i constant als dirigents oficialment investits, i ni tan sols pel compliment indispensable de tota la formalitat d'una consulta electiva. Repetim que la nostra solució es construeix de manera totalment diferent i superior." (Organització i disciplina comunista, 1924).

La superació de la "disciplina per la disciplina" i de l'engany democràtic es troba en la reivindicació del programa tàctic: **"La nostra opinió sobre un problema tal és que no pot resoldre's la qüestió de l'organització i de la disciplina en el si del moviment comunista sense mantenir-se en estreta relació amb la qüestió de la teoria, del programa i de la tàctica."** (Organització i disciplina comunista, 1924).

En aquest punt és fonamental recordar el que es diu en "El principi democràtic" (1922) en el sentit que el Partit no és una organització que rep la seva jerarquia des de l'exterior, com una empresa, la policia, el cos de funcionaris, la delinqüència, etc. La burgesia posa en moviment masses enormes al seu servei amb el mecanisme de la dependència o el xantatge econòmic, així com de l'amenaça de la sanció repressiva. L'estalinisme va fer el mateix utilitzant l'Estat rus contra els militants del Partit per a imposar la seva contrarevolució. L'adhesió al Partit revolucionari per contra és voluntària i el ciment de la nostra disciplina ha de trobar-se en un altre lloc.

"Hem de recordar, per començar la nostra anàlisi de la qüestió, que els partits comunistes són organismes d'adhesió «voluntària». Això és un fet inherent a la naturalesa històrica dels partits, i no el reconeixement de qualsevol «principi» o «model». És un fet que nosaltres no puguem obligar ningú a prendre el nostre carnet, no puguem fer un allistament de comunistes, no puguem establir sancions contra la persona que no se sotmeti a la disciplina interna: cadascun dels nostres adherents és materialment lliure de deixar-nos quan vulgui. No volem ara dir si és desitjable o no que estiguin així les coses: el fet és que així estan i no hi ha mitjans aptes per a canviar-les. En conseqüència, no podem adoptar la fórmula, certament avantatjosa, de l'obediència absoluta en l'execució d'ordres arribades des de dalt." (Organització i disciplina comunista, 1924).

El text ja ha avançat la importància vital del programa tàctic: **"No existeix una disciplina mecànica bona per a l'aplicació d'ordres i disposicions superiors «qualssevol que siguin», existeix un conjunt d'ordres i disposicions que responen a l'origen real del moviment que poden garantir el màxim de disciplina, és a dir, d'acció unitària de tot l'organisme, mentre que existeixen altres directrius que emanades del centre poden comprometre la disciplina i la solidesa organitzativa."** (Organització i disciplina comunista, 1924).

Hi ha ordres i disposicions que corresponen a la teoria, al programa, a les lliçons tàctiques de les derrotes i contrarevolucions sofertes. Aquestes ordres i disposicions són acceptades i dutes a terme pel conjunt de la militància perquè són coherents amb el nucli doctrina-programa-tàctica. Quan aquestes ordres i disposicions es duen a terme, els militants que les realitzen i la resta de l'organització se senten reflectits i identificats en aquesta actuació comuna tendent a un fi comú. Si, per contra, les ordres i disposicions són contradictòries amb la teoria-programa-tàctica del Partit, no hi haurà cap mecanisme democràtic ni disciplinari que pugui prevenir fraccions, ruptures

i degeneracions.

El text continua: **"Es tracta per tant, d'un disseny de les tasques dels òrgans dirigents. Qui haurà de fer-ho? Ho ha de fer tot el partit, tota l'organització, no en el sentit banal i parlamentari del seu dret a ser consultat sobre el «mandat» a atorgar als dirigents electius i sobre els límits d'aquest, sinó en el sentit dialèctic que contempla la tradició, la preparació, la continuïtat real en el pensament i en l'acció del moviment. Precisament perquè som antidemocràtics, pensem que, sobre el tema, una minoria pot tenir una visió més correcta que la majoria, en interès del procés revolucionari."** (Organització i disciplina comunista, 1924).

"Nosaltres resumim així la nostra tesi, i creiem ser fidels a la dialèctica del marxisme: l'acció que el partit desenvolupa i la tàctica que adopta, és a dir, la manera amb la qual el partit es presenta cap a l'«exterior» tenen al seu torn conseqüències sobre l'organització i constitució «interna» d'aquest. Compromet fatalment al partit qui, en nom d'una disciplina il·limitada, pretén tenir-lo preparat per a una acció, una tàctica, una maniobra estratègica «qualsevol», és a dir, sense límits ben determinats i coneguts pel conjunt dels militants."

El màxim desitjable d'unitat i solidesa disciplinària s'aconseguirà eficaçment només afrontant el problema sobre aquesta plataforma, i no prenent que estigui ja perjudicialment resolt per una banal regla d'obediència mecànica." (Organització i disciplina comunista, 1924).

Nosaltres ens comprometem a una militància per a dur a terme una acció dins de **"límits ben determinats i coneguts pel conjunt dels militants"**, com hem dit abans, **"en el sentit dialèctic que contempla la tradició, la preparació, la continuïtat real en el pensament i en l'acció del moviment"**. Fora d'això, cap regla d'obediència mecànica – qualsevol que aquesta sigui – assegurarà **"el màxim de disciplina, és a dir, d'acció unitària de tot l'organisme"**. De fet, no només no l'assegurarà, sinó que liquidarà al Partit. És per aquest motiu que és fonamental l'estudi col·lectiu dels textos de Partit, la clarificació internacional sobre la base de les experiències passades per tal d'afrontar correctament les experiències i lluites del futur.

En **"El principi democràtic"** s'afirma que **"Els desenvolupaments d'aquestes idees estan continguts en les tesis sobre la tàctica presentades al Congrés del Partit Comunista d'Itàlia, i que el lector coneix"** i en **"Organització i disciplina comunista"** es diu que **"El problema és també considerat en part en les tesis tàctiques per al IV Congrés que han estat recentment reproduïdes en "Stato Operaio"**. Són respectivament les **"Tesis sobre la tàctica del Partit Comunista d'Itàlia – Roma (1922)"** i el **"Projecte de tesis del PC d'Itàlia en el IV congrés mundial – Moscou (1922)"**, d'aquí partirem en el següent número.

(continuarà en el següent número)